

Органічне сільське господарство залишається важливим навіть під час війни

В органічному сільському господарстві в Україні працює багато активістів, асоціацій, понад 400 органічних господарств, а ще країна має власний закон про органічне виробництво. Наразі перед галуззю стоять безпрецедентні виклики у зв'язку з російським вторгненням. Керівник проєкту «Німецько-українська співпраця в галузі органічного сільського господарства» Штефан Дреесманн (Stefan Dreesmann) резюмує ситуацію, що склалася.

Своїми витокami органічне сільське господарство в Україні сягає 1990-х рр. Саме тоді з'явилися перші господарства, що почали працювати на своїй землі органічними методами. З 2010 р. розвиток галузі пішов вищими темпами завдяки зростанню уваги до питань екології, появі дуже активного екологічного руху та підвищенню попиту на органічну сировину в ЄС. На сьогодні в царині органічного сільського господарства в Україні працює ціла низка асоціацій. Вони ведуть активну діяльність, організовують фахові конгреси та ярмарки, підтримують подальший розвиток господарств, які є їхніми членами, та доносять їхні інтереси до тих, хто формує політику, зокрема до українських парламентарів. Сільськогосподарські підприємства та площі більш-менш рівномірно поширені по всій території країни. Найбільші зайняті під органічне виробництво площі розташовані на південному сході уздовж узбережжя Чорного моря — на територіях, які особливо постраждали від війни у квітні 2022 р., а також у центрі та на заході України. Основні площі під органічними зерновими та олійними культурами лежать на півдні та на північному сході.

Менше худоби, більше експорту

Як свідчать дані, якими оперує наш проєкт «Німецько-українська співпраця в галузі органічного сільського господарства», українські органічні господарства вирощують багато різних культур, зокрема: зернові, зернобобові, спеціальні культури (насамперед плодови) та овочі. В Україні існує кілька великих органічних молочних ферм, та порівняно з Німеччиною, частка пасовищ і молочного тваринництва відносно невелика. Курей і свиней в органічному виробництві України також небагато. Крім цього, тут вирощують відносно мало коренеплодів. Ще одна значна відмінність українських компаній порівняно з німецькими полягає в тому, що українські господарства сильно орієнтовані на експорт.

Амбітні цілі для органічного сільського господарства

За даними українського міністерства, відповідального за розвиток галузі, станом на 2020 р. в Україні працювало 549 сертифікованих органічних підприємств. 419 з них — це виробники сільськогосподарської продукції, які обробляють органічними методами біля 460 000 га землі. Це трохи більше ніж один відсоток загальної сільськогосподарської площі. Майже всі ці господарства сертифіковані згідно з органічним регламентом ЄС. В Україні ціла низка органів з органічного інспектування акредитована в рамках органічного регламенту ЄС, найбільший з цих органів — «Органік Стандарт», який у 2020 р. інспектував в Україні майже 400 з 549 органічних підприємств. Навесні 2021 р. український уряд видав постанову, в якій поставлена мета, щоб до 2030 р. принаймні три відсотки сільськогосподарських площ були органічними. Це склало б

1,5 млн га. Щоб досягти цієї мети, уряд України ухвалив окремий закон про органічне виробництво. Наш проєкт надавав підтримку українському уряду в цій роботі. Тепер термін «органічний» (саме цей термін використовують в Україні) захищений українським законом. Після необхідних подальших кроків, а саме: схвалення органів з органічного інспектування та створення бази даних органічного насіння, розроблений урядом план роботи вже цього року передбачав сертифікацію перших господарств згідно з законом України про органічне виробництво. Найважливішу роль у реалізації продукції відіграє експорт, при цьому найбільшими за обсягом експорту є зерно кукурудзи, соя, пшениця та соняшник (саме в такому порядку). Споживання органічних продуктів в Україні останніми роками стабільно зростає. Це майже виключно продукти, сертифіковані згідно з органічним регламентом ЄС: з одного боку імпортовані з ЄС, з іншого — органічні продукти, вирощені та вироблені в Україні. Серед органічних продуктів, які виробляють і реалізують в Україні, є, зокрема: молочні продукти, зернові продукти, овочі та фрукти. Реалізація цих товарів відбувається здебільшого через мережі супермаркетів. У деяких містах, наприклад, у Львові, органічні продукти можна також придбати через спеціально створені служби доставки. А ще органічні продукти можна купити через мережу Інтернет. У Києві та поблизу столиці є також два органічних готелі. 9 травня в органічний готель на околицях міста влучила російська ракета, готель згорів.

Плани на майбутнє

До початку повномасштабного російського вторгнення 24 лютого роботи в господарствах ішли за планом: восени поля були зорані, проведена осіння сівба, а оскільки в деяких регіонах зима була відносно м'якою, в Україні очікували на хороший врожай озимих зернових, у тому числі органічних. З початком вторгнення все змінилося (див. нижче інтерв'ю з Головою Правління Федерації органічного руху України Євгеном Миловановим). За оцінками нашого проєкту, органічне сільське господарство може відігравати важливу роль в Україні і зараз, і після завершення війни. Зокрема, завдяки обмеженому використанню зовнішніх ресурсів, холістичному підходу до господарювання та включенню бобових у виробничий цикл, воно пропонує рішення для подолання поточних викликів, які наразі стоять перед Україною, особливо з огляду на забезпечення продовольством.

Автор: Д-р Штефан Дреесманн, керівник проєкту «Німецько-українська співпраця в галузі органічного сільського господарства», stefan.dreesmann@afci.de

Проєкт «Німецько-українська співпраця в галузі органічного сільського господарства» (COA)

Проєкт реалізується з 2016 року. В рамках Двосторонньої коопераційної програми Федеральне Міністерство продовольства та сільського господарства Німеччини (BMEL) надає підтримку країнам-партнерам у розбудові ефективного та ресурсощадного сільського господарства й харчової промисловості. В центрі уваги проєкту - сприяння розробці та імплементації окремого закону щодо органічного сільського господарства в Україні, імплементація цифрової платформи знань та співробітництва з українськими органічними асоціаціями. Більше інформації на сайті: coa-ukraine.com/ua/

Цільова допомога органічним господарствам в Україні

Наприкінці березня фонд Німецький фонд майбутнього сільського господарства (*GLS Treuhand Foundation for the Future of Agriculture*) у співпраці з нашим проєктом запустив збір пожертв для екстреної допомоги українським виробникам органічної продукції «Emergency Aid Ukraine

Organic Farming» (див. www.zukunftsstiftung-landwirtschaft.de). У цей важкий час українському органічному руху, який зростає протягом багатьох років, і людям у органічних господарствах потрібно допомагати безпосередньо через:

- підтримку біженців у органічних господарствах;
- фінансову підтримку для придбання вхідних ресурсів (напр., органічного насіння) та обслуговування споруд у господарствах;
- фінансову (тимчасову) підтримку органічних виробників у зв'язку з втратою ними заробітку через воєнні дії; а також
- створення нових робочих місць в органічних господарствах та тимчасова виплата заробітної плати біженцям, якщо вони працюють у сільськогосподарських підприємствах.

«Органічне сільське господарство розвиватиметься далі попри війну»

Євген Милованов — Голова Правління Федерації органічного руху України. Ми взяли в нього інтерв'ю на початку квітня.

Ö&L: Якою є поточна ситуація в умовах війни в органічних господарствах-членах Вашої організації?

Євген Милованов: Багато органічних господарств на півдні та північному сході України дуже потерпають від російської агресії. Деякі з цих органічних господарств у Херсонській та Харківській області перебувають під російською окупацією. В результаті війни, яку розв'язала Росія, страждає також і значна частина господарств у інших регіонах, де проходять або проходили бойові дії. Проте більшість органічних господарств спромоглася провести весняно-польові роботи. Водночас основні проблеми, які існують на сьогодні — це не тільки міни на деяких полях, регулярні ракетні удари, а ще і значне підвищення ціни на окремі ресурси, проблеми з паливом і брак якісного насіння ярих культур. До того ж у багатьох господарствах бракує робочих рук, адже багато хто зараз воює.

У цій ситуації якими, на Вашу думку, є найбільші виклики з погляду експорту органічних продуктів з України до Європейського Союзу?

На мою думку, основними факторами, що негативно позначатимуться на експорті органічних продуктів з України в 2022–2023 рр., буде зменшення земельних площ під органічним виробництвом, часткове невикористання наявних земель у зв'язку з браком насіння та пального, а також можлива втрата активності органів сертифікації в деяких частинах України в результаті воєнних дій. Серед інших викликів буде зменшення врожайності сільськогосподарських культур, у багатьох випадках через гіршу якість насіння, загроза перебоїв у постачанні пального та погіршення експортної логістики, зокрема коли йдеться про експорт водними шляхами.

Як Ви вважаєте, яку роль органічне сільське господарство відіграватиме в Україні в майбутньому?

Враховуючи наявні проблеми, оскільки війна триває і це створює цілу низку додаткових негативних викликів для українських органічних виробників, на цей момент можемо припустити, що експорт органічних зернових, зернобобових і олійних культур до країн-членів ЄС цього сезону впаде щонайменше на 30%. Якщо Росія продовжуватиме вести бойові дії, втрати українського органічного експорту можуть бути навіть більшими, зокрема у зв'язку з логістичними проблемами в портах і на дорогах. Втім, органічний рух в Україні продовжує розвиватися та одержує значну підтримку від колег з Німеччини та багатьох інших країн. За майже 30 років Україна набула значного досвіду в органічному виробництві, досягла неабияких успіхів у царині підготовки спеціалістів для органічного сільського господарства та зарекомендувала себе як надійний партнер на міжнародних органічних ринках. Українці, як споживачі, так і агровиробники, усвідомлюють, наскільки важливо й надалі розширювати виробництво органічних продуктів, щоб задовольняти попит на внутрішньому ринку та експортувати продукцію до ЄС та інших регіонів світу. Харчова і продовольча безпека, включно з органічним виробництвом - серед пріоритетів в Україні. І ані Росія, ані її військова агресія цьому не зашкодить. Попри поточні проблеми, органічне сільське господарство в Україні продовжить розвиватися, а інтеграція з ЄС і всім мирним, цивілізованим світом поглиблюватиметься.

Інтерв'ю: Штефан Дреесманн

Ця стаття та інтерв'ю опубліковані у виданні «Ökologie & Landbau 3/2022». Посилання:
<https://www.oekom.de/zeitschrift/oekologie-und-landbau-5>